

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011134785

Дата перевірки:
10.05.2022 21:09:30 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
10.05.2022 21:16:36 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Бакалавр Venice O

Кількість сторінок: 43 Кількість слів: 13158 Кількість символів: 94836 Розмір файлу: 961.62 KB ID файлу: 1011032137

11.1% Схожість

Найбільша схожість: 3.88% з Інтернет-джерелом (https://www.e-reading.life/bookreader.php/1050893/Lis_-_Diva_Mlinisch)

10.4% Джерела з Інтернету

255

Сторінка 45

1.26% Джерела з Бібліотеки

43

Сторінка 47

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

5

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ
У РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «ДІВА МЛИНИЦА»

БЕНЦЕ ОЛЕНА ВАСИЛІВНА

Студентка IV курсу

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

за спеціальністю 014 «Середня освіта
(Українська мова і література)»

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 10 /27 жовтня 2021 року

Науковий керівник: **Чонка Тетяна Степанівна**
кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології

Завідувач кафедри: **Берегсасі Аніко Ференцівна**
габілітований доктор, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2022 року

Протокол № _____ /2022

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Кваліфікаційна робота

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ
У РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «ДІВА МЛИНИЩА»

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV курсу

Бенце Олена Василівна

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

Науковий керівник: **Чонка Тетяна Степанівна**
кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології

Рецензент: _____

Берегове

2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА.....	6
1.1. Загальний огляд життєвого і творчого шляху письменника.....	6
1.2. Жанрова різноманітність прози Володимира Лиса.....	8
1.3. Тематичне розмаїття прози письменника.....	10
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОМАНУ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «ДІВА МЛИНИЦА».....	15
2.1. Цілісний аналіз роману.....	15
2.2. Хронологічна та жанрова специфіка роману.....	24
2.3. Образ Діви як уособлення суспільної моралі селян.....	34
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	41

ВСТУП

Актуальність вибору теми. Питання непростих колізій війни, загального зла і знищення, що приходять з нею, смерть, плач дітей, жінок – теми і мотиви романів про війну. Несправедлива гібридна російсько-українська війна принесла в Україну згадані вище проблеми. Ці ж питання розглядає у своїй романістиці та загалом прозовій спадщині відомий журналіст, письменник, драматург Володимир Лис. Проблематика і тематика його прозової спадщини торкається больових точок душі українця, щоб наголосити на важливості та прагненні знайти відповіді на минулі помилки. Продовження традиційного національного письменства – один із пріоритетів творчості митця. Відтак, у нових соціокультурних реаліях незалежності України, державі у стані війни, варто переглянути творче осмислення історичного минулого, поглянути вже з перспективи ХХІ ст.

Морально-етичні проблеми, які творчо розкриває автор, спонукають переглянути власну систему цінностей, вирівняти орієнтири. Лексичне багатство Волині легко лягло на сторінках романів письменника, передаючи весь його неповторний колорит. Пейзажні замальовки доповнюють мовне різноманіття текстів. Продовжуючи літературну традицію Уласа Самчука (трилогія «Волинь»), письменник Володимир Лис творчо репрезентує культурну спадщину рідного Полісся.

Проза Володимира Лиса представляє суттєво нові опції бачення національного красного письменства. Вітчизняні літературознавці, зокрема Т. Прохасько, В. Агєєва, В. Коротич, М. Жулинський, В. Погорецький, Л. Якимчук, І. Зінчук, О. Кравчук, О. Забужко, Л. Скорина, О. Клименко, О. Герасим'юк, Роксоляна Свято розглядають творчість митця в руслі неомодернізму та екзистенціалізму. Його романи-бестселери «Соло для Соломії», «Іван і Чорна Пантера», «Століття Якова» стоять у перших рядах модерної національної літератури. Вагомого значення додають також періодичні цікаві та змістовні інтерв'ю самого письменника для видань та мистецьких сайтів «Чтиво», «Слово Просвіти», «Літературна Україна», «Голос України», «День», «Літакцент», «Газета UA», «Високий замок», «Буквоїд», «Україна молода», «Українська літературна газета».

Відтак літературознавці відносять його прозу до середньої ланки – між «масовою» та «елітарною» літературою. Однак це зовсім не применшує ролі і значення його творчості, навпаки, вона стає своєрідним містком до широкого кола читачів. Як справедливо зауважує сучасна дослідниця Л. Скорина, його твори не відлякують реципієнтів: масового читача – складною формою, читача-інтелектуала – примітивним кітчем [33, с. 96].

Мета дослідження – розкрити морально-етичну культуру українського Полісся, виражену в романі Володимира Лиса «Діва Млинища»

Для реалізації такої мети необхідне виконання таких наукових **завдань**:

- здійснити короткий огляд життєвого шляху і творчості письменника;
- простежити і схематично проаналізувати основні теми і мотиви романістики автора;
- з'ясувати жанрове різноманіття прози автора;
- здійснити повний ідейно-тематичний аналіз роману «Діва Млинища» В. Лиса;
- схарактеризувати образну систему персонажів роману «Діва Млинища».

Предметом дослідження є роман Володимира Лиса «Діва Млинища».

Об'єктом наукової праці є морально-етичні категорії поліщуків, представлених у романі В. Лиса «Діва Млинища».

Для розв'язання поставлених завдань використано **методи**: описовий, порівняльно-історичний, типологічний, прийоми герменевтичного аналізу та принципи рецептивної естетики.

Наукова новизна. Дана дипломна робота є спробою здійснити цілісне концептуальне дослідження прозового твору Володимира Лиса – роману «Діва Млинища» в аспекті морально-етичної культури українського Полісся. В роботі шляхом цілісного проблемно-тематичного аналізу роману окреслено жанрово-тематичну особливість прози письменника.

Практичне значення дипломної роботи в тому, що її теоретичні напрацювання доцільно використати як додатковий матеріал при вивченні творчості сучасних українських письменників для поглиблення знань студентів, а також задля детальнішого ознайомлення з новітньою вітчизняною прозою. Також проаналізований та систематизований в дипломній роботі матеріал може бути використаний для наукових літературознавчих досліджень.

Структура роботи. Праця складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, який нараховує 40 позицій.

РОЗДІЛ 1. ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА

1.1. Загальний огляд життєвого і творчого шляху письменника

Володимир Савович Лис – український журналіст, письменник, драматург. Також відомий як народний синоптик, чиї прогнози аж на цілий рік мали тенденцію неодноразово збуватися.

Автор народився 26.10.1950 р. у родині волинських селян, що мешкали на невеликому хуторі неподалік від села Загоряни. Після школи вступив до Львівського державного університету імені Івана Франка на факультет журналістики, закінчив навчання у 1977 році. Не оминула його служба в армії. Після навчання і служби Володимир Савович почав працювати за фахом. Його робота була пов'язана з районними газетами Херсонщини, Хмельниччини, Рівненщини та рідної Волині. Окрім газет, він був затребуваний у волинській молодіжці та працював завідувачим літературною частиною музично-драматичного театру у Рівно. В останні роки він обіймає посаду редактора відділу держбудівництва громадсько-політичної газети «Волинь», яка відноситься до незалежної преси.

Дебют Володимира Савовича на літературних теренах пов'язаний з драматургією. Він написав п'ять п'єс, які було поставлено на підмостках українських театрів та прозвучали в ефірі радіо нашої країни. Окрім драматургії, автор виступив як прозаїк ще у 1985 році. Є членом Асоціації українських письменників (АУП) та Національної спілки письменників (НСПУ). Він довго уникав письменницьких організацій, але перелам трапився після рекомендації Тараса Федюка. Як каже сам автор, «Мене рекомендував до АУП Тарас Федюк, який був президентом організації. Вступ до НСПУ у 2004 році – це знак мого протесту проти політики тодішнього режиму щодо Спілки» [22].

У 2012 році Олександр Курилюк (заступник голови облдержадміністрації) брав участь в нацпроекті «Україна читає дітям». Під час проекту державний чиновник прибув до дитячої бібліотеки, де цитував роман «Століття Якова» авторства Володимира Лиса. Цей твір отримав лаври перемоги в українському конкурсі «Коронація слова» як «Найкращий роман десятиліття». Виголошуючи промову, О. Курилюк зазначив простоту та душевність історії, завдяки чому читач будь-якого віку її зрозуміє. Він вказав, що в оповіданні присутні багатогранні поняття – совість, кохання, доброта, кара, зрада, співучасть. За словами О. Курилюка, твір яскравий через майстерно переданий автором місцевий колорит. Дві сотні сторінок передають століття історії цілої країни та століття

життя людини, яку спіткала непроста доля із щастям і трагедією, зневірою та надією, ненавистю та любов'ю, миром та війною.

Оскільки Володимир Лис відноситься до покоління «восьмидесятників», то у його прозі наявні риси, притаманні його соратникам, – В. Небораку, М. Матіос, Ю. Андруховичу, Г. Пагутяк, К. Москальцю, О. Забужко: ігрова поетика, заглиблення в історіософію, вишукана метафорика, філософічність, ризоматичність та ін. Вдале поєднання журналістики і традиційного письменства створює неповторний стиль письменника.

1.2. Жанрова різноманітність прози Володимира Лиса

У романістиці Володимира Савовича Лиса представлені жанрово-стильові новації. Автор демонструє чудові зразки белетристики, у якій, окрім класичного епосу, долучається до експерименту. Він осмислює внутрішній світ особистості персонажів, вдається до мозаїчності сюжету, різних стратегій наративності. У його творах яскравий колорит етнографії поліського села. Також автор використовує конструкції на кшталт «текст у тексті», різні прийоми (наприклад, фрагментація художнього тексту), моменти гри та багато іншого. Його романи завдяки цьому різноманіттю мають безліч жанрово-стильових переваг.

Письменник зізнається, що до жанру прози він не відразу прийшов. З огляду на це у текстах подекуди з'являються драматичні та ліричні елементи, які дуже органічно вливаються у структуру композиції творів. Не тільки у кожному з романів – «Маска», «Романа», «Айстри на зрубі», «Продавець долі», «Іван та Чорна Пантера», «Камінь посеред саду», «І прибуде суддя», «Століття Якова», «Острів Сильвестра», а й у п'єсах «Полювання на брата», «Господар нашого двору» – творець вдається до хитросплетінь реального та метафізичного хронотопів, описує складні ситуації, які виникають у житті персонажів. Таким чином, він з успіхом розкриває глибини душі людини, проводить межу людського відчаю та самотності, при цьому описуючи шлях до ймовірного спасіння.

Романіст у жанротворчій площині залишає основу твору традиційною, такою, що притаманна роману, як жанру, але вплітає нові можливості структури художньої форми. У його прозі чітко простежується домінування повістей-есе – «Таємна кухня погоди», є психологічний трилер – «Жінка для стіни» та «Продавець долі». Також серед творів В. С. Лиса є дуже динамічні детективи: «Графиня», «Маска», романи у стилі постмодерну «Камінь посеред саду», «І прибуде суддя», «Острів Сильвестра», родинні саги: «Соло для Соломії», «Із сонцем за плечима», «Століття Якова», і навіть мелодрама – «Іван та Чорна Пантера». У своїх творах автор синтезує елементи високого та масового письменства. Потужна та унікальна художньо-естетична енергетика і багатий духовний потенціал пронизують тексти В. С. Лиса.

Письменник має твори різних тональностей та жанрів. Історичні романи (квазі-біографії), такі як «Століття Якова» (2010 р.) та «Соло для Соломії» (2013 р.). Саги поколінь – «Країна гіркої ніжності» (2015 р.) та «Діва Млинища» (2016 р.). Іронічні романи, наприклад, «Іван та Чорна Пантера» (2011 р.). Детективи: «І прибуде суддя» (2004 та 2018 рр.).

Творам В. С. Лиса притаманний сугтевий мелодраматизм у поєднанні з дуже колоритним зображенням життя простого народу. Окрім художніх творів, присутні й автобіографічні. В одному з них «Із сонцем за плечима. Поліська мудрість Пелагеї» (2014 р.) автор передав образ та мудрість своєї рідної бабусі, а другий є збіркою новел та есеїв «Місяць, обмитий дощем» (2017 р.).

Тема автобіографії відверто представлена в останні роки. Ці твори захоплюють увагу читача справжністю, відсутністю фальші та будь-якої брехні. Читаючи ці книги, бачиш перед собою спогади реальної людини, яка не вдається до різного роду домішок та фантазій.

1.3. Тематичне розмаїття прози письменника

У прозі В. С. Лиса репрезентовано якісно нові аспекти українського письменства. У творчому багажу автора – близько 15 романів, які розраховані на велике коло читачів, відносяться до української масової літератури. Твори В. С. Лиса – це зразок самодостатності письма автора, вони свідчать про принциповість підходу до творчості. Через це оповіді є новаторськими, подекуди парадоксальними та завжди багатоаспектними. Балансуючи на грані елітарності та альтернативності, твори В. С. Лиса є експериментальними. Такий висновок можна зробити на основі того, що в них відбувається творча модифікація надбань попередників, інтенсивне засвоєння жанрово-стильових новацій. Як приклади цього можна навести романи «І прибуде суддя», «Продавець долі», «Острів Сильвестра», «Століття Якова», «Камінь посеред саду», «Соло для Соломії», «Іван та Чорна Пантера».

Події розгортаються переважно впродовж двадцятого століття, але іноді відносяться до двадцять першого. Це стосується подій Помаранчевої революції у романі «Країна гіркої ніжності». Як волинянин, автор часто зображує своїх персонажів саме вихідцями Волині, найчастіше – мешканцями Загорян. Тобто, автор пише «з натури», маючи «під рукою» образи реальних жителів села Загоряни. Іноді персонажі діють у містах Київ та Луцьк.

Одна з провідних тем творчості відомого письменника – події та лихоліття Другої Світової війни. Особливо яскраво це виражено у романах «Соло для Соломії» та «Століття Якова» (найвідомішого роману В. Лиса). Негаразди, безлад, руйнування сімей і родин – ті жахливі атрибути війни, які наскрізно проходять через романи митця. Водночас саме у такі непрості періоди на історичній арені з'являються сильні персонажі – Яків Мех, центральний персонаж «Століття Якова». Він бере активну участь у суспільних змаганнях, обстоює права свого народу. Письменник надає поняттю «батьківщина» сучасного контексту. Про це, зокрема, пише літературознавець Ярослав Поліщук у дослідженні «Гібридна топографія. Місця й не-місця в сучасній українській літературі»: «Просто смисл поняття батьківщина тут виявляється радикально відмінним від того, який нав'язувала свого часу радянська пропаганда, вбиваючи в голову стереотип „єдиної радянської Вітчизни“» [28, с. 45]. Володимир Лис викриває усі несправедливості війни, замовчувані радянською офіційною пропагандою, подаючи інколи власні здогади та інтерпретації.

Головний герой В. Лиса – молодий завзятий чоловік з міцними сімейними цінностями, для якого глибоко чужі ідеологічне нашарування радянізму. Найперше, це

надійний захист для своїх рідних та близьких. Власне події війни стають тими катализаторами, що пришвидшують процеси його формування як відповідального сім'янина, господаря, сприяють становленню таких особистісних рис, як: самопожертва, рішучість, мужність, стійкість, відповідальність. У напруженій ситуації завжди є місце вибору, відтак Яків не може сповна реалізувати себе як батька та чоловіка: *«Вижити, вижити, вижити. Ті слова він твердив собі, лягаючи спати й прокидаючись. На його очах ще двічі «доходяг» вкидали в піч. Знову здригався, тамуючи в собі крик. Що рвався з грудей. Молитви твердив, які знав: «Отче наш», і до Богородиці звертався, і до святих Миколая, Дмитра-великомученика, чия церква в їхньому селі була, і Пантелеймона, котрого у них в селі Паликопою прозвали, бо ж на жнива припадало те свято, і грім често гримів, а в тих, що того дня робили, блискавка могла копу запалити. І ангелу своєму і заступнику апостола Якову, брату Сина Божого, молився, сам складаючи невміло слова, що благали про заступництво»* [23].

Ще одна важлива позитивна характеристика головних героїв творчості митця – стійкість та вірність національним ідеалам. Проблема політичного конформізму як спосіб вижити, існувати у непростий воєнний час є доволі багатогранною і не має одноставності. Однозначно точно можна сказати, що гідні подиву і похвали ті, які вистояли і не зламалися під натиском ворожого гніту. Так, зокрема звернемося до Якова з роману «Століття Якова», який залишався вірним національним переконанням, хоча і доводилося потрапляти у ситуації, де треба було вибирати між компромісом і зрадою, службою і колаборантством, часто вникають ситуації конфлікту моралі та гріха. Таке балансування на межі негативно може позначитися на внутрішньому виборі людини, створюючи позитивний ґрунт для розвитку внутрішньої подільності. Часто такі моменти пригадування супроводжуються уривчастими епізодами-алюзіями з минулого, зокрема таким способом головний герой підтримує контакт із покійною дружиною, з минулими неспокутними прогрішеннями. Тому цілком справедливо мотиви життя, пам'яті, історії, за словами Т. Прохаська, пронизують також інший роман В. Лиса «Соло для Соломії» [30, с. 6].

Складні історіософські питання, питання геополітики та майбутнього політичного становища України простежуються у багатьох романах Володимира Лиса. Як вірний син Волині, йому не байдужа доля рідного краю. Він пробує проаналізувати можливі причини такого становища. Конфлікт ідентичностей, що на той час перебували масово в Україні, проявився в романі «Століття Якова» опосередковано, зокрема, у змалюванні любовного зв'язку між польською шляхтянкою та Яковом: *«Вона, звикла до іншого життя, раптом відчула, що те, що раніше викликало огиду, має якийсь сенс. Хоча не раз питала себе – в*

ім'я чого живуть, чи швидше, існують ці люди? Відповіді не було. Хіба що так угодно Богу. В ім'я чого так тяжко працюють коло землі посеред цих болотних випарів? Відповіді не було. Хіба що... Заради самого життя... Чим вони провинили Отця Небесного, що він прирік їх на таке життя і такі муки? Відповіді не було. Вона шукала виправдання цьому існуванню й не знаходила. Часто ночами або на самоті вона крадькома плакала. В будь-який момент могла б покинути це життя, цю вбогу оселю, але лишалася. Іноді їй здавалося, що тримає тут не тільки любов, кохання до Якова, а щось більше. Щось таке, що взагалі неможливо пояснити й досягнути розумом. Вище за неї і її розуміння» [21, с. 130].

Любов до полячки і вірність національним ідеалам – причина неспокою і внутрішнього сум'яття Якова. Відтак невеликий сумнів згодом переростає в усвідомлений вибір пов'язати своє життя із Зосею. На думку сучасних літературознавців, на прикладі Якова письменник представив загальний типовий образ багатьох тогочасних осіб, які з елементарних перш значеннєвих потреб самозбереження вдавалися до лавірування та пристосування. Дослідник Ярослав Поліщук зазначив, що В. Лис не говорить безпосередньо про це, лише використовуючи промовисті епізоди, мета яких – навести читача на роздуми. Українці впродовж двадцятого століття є матеріалом та об'єктом історії. Я. Поліщук говорить, що у героя – Яків Мех – постійне бажання вижити та маневрування притлумлює національну ідентичність [29, с. 94].

Тема війни настільки хвилює Володимира Лиса, що можемо говорити про такий макрообраз війни у його творах як її персоніфікацію: *«Велика війна гримить над світом. Повзе через кордони, моря і річки, гори й ліси, і ніяка сила – ні Божья, ні людська – не годна її спинити. Серед страшної кривавиці стоїть він, простий, тико й того, що трохи грамотний поліщук Яків Мех, по-вуличному Цвіркун. Стоїть альбо рухається то в іден бік, то в другий. Його переставляють, мов пішака на якій дощі незбагненної гри чи, гірше того – здмухують, як мурашу, що от-от можуть роздушити. Він сам рушає посеред тої крутаниці, намагаючись вижити і втекти. Втекти й вижити»* [21, с. 140-141]. Такий момент слушно зауважив дослідник Я. Поліщук, констатуючи що автор, уникаючи цього стереотипу, створює унікальний образ Другої світової війни. У В. Лиса це некерована стихія, тотальна катастрофа, прояв всесвітнього зла. Усе це відповідає світовідчуттям звичайної людини, яка потрапила у полум'я війни [28, с. 45]. В іншому дослідженні згаданий літературознавець іменує війну «всесвітнім злом», «тотальною катастрофою» [29, с. 91].

Війна як катастрофа, як чорна діра, яка засмоктує назавжди, позбавляючи простого людського щастя, – такий образ війни у романі «Соло для Соломії». Від головної героїні –

спочатку молодої дівчини, згодом удови – війна забрала найцінніше – кохання. Петро, якого щиро любила, пішов у партизани та не повернувся, а Павло, з яким взяла шлюб, загинув червоноармійцем. Це трагедія цілих поколінь, овдовілих молодниць, дітей-сиріт. І найперше бажання і мрія – закінчення війни: *«Як же їй хотілося, аби швидше скінчилася осоружна вуйниця! Як же їй хотілося бути поруч з Петром – будь-де, якщо не можна в хаті, на сімейному ложі, то в лісі, в схроні. Так, вона помилилася, вона випустила на волю свою гординю, дала їй напитися і свеї, і чужої крові. Але то її, неїна вина, за неї їй же й розплачуватися»* [20, с. 157]. Втрачаючи дорогих людей, Соломія все ж таки зберігає життєвий оптимізм і незламність, залишаючись доброю і милосердною. І ці риси повною мірою розквітають після закінчення війни, що стає приголомшливою новиною для багатьох, зокрема для Соломії: *«– Людоньки, – сказала Соломія, серце якої шалено гупало. – Ну що сказати, людоньки? Вуйна кінчилася, хай би вона здохла, окаянниця. То ж вернуться загоренські чоловіки, хай не всі, а вернуться. – Задихала важко, а тоді провела очима по жіночих постатях і обличчях. – Простіть нас, хто не дуждався. Ти, Вірко, прости, і ти, Ганю, і ти, Марусю, бо ж три брати полягло в чужую землю, і ти, Катю, бо двоє діток тожє лишилася, але як тре буде, поможемо. Господи, простіть, мої рідненькі... Якби ж мона було вам кусочок нашого сонця одкряти...»* [20, с. 160]. Тому цілком логічно і справедливо літературознавиця та філософіня О. Забужко серед основних мотивів роману «Століття Якова» відзначає «любов і війну, злочинства та подвиги, пристрасть і муки» [11, с. 5].

Роман «Соло для Соломії» – родинна сага, де письменник змальовує життєві історії родини Рошуків у трьох поколіннях; це оригінальний своєрідний життєпис, у якому питання людського буття в онтологічному та гносеологічному вимірі набуває всеукраїнського та загальнолюдського сенсу. Тема міцного родоводу як запоруки щасливого і незалежного державницького існування – це один лейтмотив творчості В. С. Лиса. У романі вона розкрилася сповна. Головна героїня Соломія, успішно здолавши усі життєві негаразди, стала мудрою, непохитно, сильною. Це персоніфікація ясного образу душі України, яка, перемагаючи усі перешкоди, життєві негаразди і труднощі, не втрачає світла душі.

Притаманна українській ментальності глибока релігійність знайшла своє адекватне відображення у творчості прозаїка Володимира Лиса. У романі «Соло для Соломії» вона репрезентована через дихотомію – сакральне-профанне. Живучи на Землі, вирішуючи повсякденні проблеми, героїня Соломія лине душею до Господа як до Вищої Справедливості, Краси: *«По небі й то хмари пливуть, а десь там, у незвіданій, недоступній для ока височині – Бог і янголи. І неїн янгол. Чи янголиця. Свята Саломея-*

мучениця, котра за віру християнську муки й смерть прийняла. Правда, казали батюшка, що була й інша Саломея. Тая, що голову Івана Христителя захотіла. Чи то не Саломея була? Щось у голові переплуталось. ... Що значить це слово? Що вона сама значить на сім світі?» [20, с. 78].

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОМАНУ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «ДІВА МЛИНИЩА»

2.1. Цілісний аналіз роману

Сучасний світ є глобалізованим, тобто стираються межі між країнами, націями та культурними традиціями. З огляду на це надзвичайно важлива роль належить пам'яті – індивідуальній, родинній, генеалогічній – яка допомагає передавати культурну спадщину нащадкам. У сьогоденні ми маємо переконання, що пам'ять, особливо та, яка носить колективний характер, є одним з найважливіших чинників, що можуть скріпити культуру. Процес глобалізації має серед наслідків прискорення плину історії. Через це як окремі індивіди, так і цілі спільноти віддають перевагу теперішньому часу та зосереджують увагу на майбутньому. При цьому забуваючи минуле, навіть зовсім недалеко. Такі тенденції прекрасно вловив В. С. Лис, який, будучи суголосним з П. Нора [44, с. 4] в думці – має сенс говорити про пам'ять та історію. Прозаїк висуває пропозицію «сповільнити» плин історії та її рефлексію. У його рекомендаціях – звернення до пам'яті між поколіннями, тому що подібний прийом гарантує спадковість пам'яті нації.

Володимир Лис у своєму романі «Діва Млинища» розповідає історію маленького села Загоряни на Волині, та включає до оповіді містичну частину під назвою Млинища. Куток Млинища має давню історію і через це виступає носієм традиційної культури села. Час давніх Млинищ неминуче підходить до фіналу та починається новий відлік хутірської історії.

Цей куток є рідним домом для багатьох поколінь та представлений як мініатюрна модель сучасного світу. Людські долі пов'язані з Млинищами, тому автор майстерно показує на прикладі цього кутка загибель селянської цивілізації. Її епоха проходить, але залишає по собі яскраві історії людей, які просякнуті містичними та любовними історіями. Життя мешканців нерозривно пов'язане з Млинищами, вони тут народжуються, тут і вмирають, дехто покидає хутір, який стає для них чужим, вони ніколи не повертаються. Інші одержимі наміром ніколи не покидати Млинища або пустити тут корені і продовжити рід. Згідно з поглядами Поля Рікера, проявлення пам'яті відбувається у контекстному зіставленні минулих подій з майбутніми (при цьому не треба забувати, що з ними пов'язані сподівання та здогади) та із спостереженням або враженням теперішнього часу[45,с.28].

У сюжет роману «Діва Млинища» введені різноманітні історії людських життів, які поєднуються не тільки цим сільським куточком. Фактором поєднання виступає велика, але печальна любов, що не була розкрита сповна.

Моріс Альбвакс (Франція) зазначив, що людська пам'ять не може формуватися та актуалізуватися поза суспільним контекстом. Він вказував, що найчастіше його процес згадування відбувається через те, що хтось стимулює його, пам'ять інших допомагає його пам'яті. М. Альбвакс писав, що його пам'ять при цьому знаходить підтримку групи, до якої входить. При цьому процесі пропонуються засоби реконструкції спогадів. Але є умова – мислитель повинен звернутися до інших та хоча б ненадовго прийняти інший засіб мислення [41, с. 4-5]. Кажучи іншими словами, пам'ять окремого індивіда формується через виховання та становлення протягом життя у конкретному середовищі, спільності, що має вплив на це життя. М. Альбвакс робить наголос на тому, що існування пам'яті можливе при наявності процесу спілкування – тільки контакт з оточенням, зовнішнім світом є джерелом індивідуальних спогадів. При цьому на процес пригадування часто мають вплив розповіді про людське минуле. Це відбувається несвідомо – як правило (пор.: [45, с. 7]).

Читач, завдяки майстерному перу письменника, зачарований романтизмом, який мотивує людину, допомагає гартувати силу духу, і все це відбувається незважаючи на негаразди у житті. Талант автора проявляється у гуманістичній основі творчості. Ця основа зосереджена у виділенні у персонажа сутності людини як Божого створіння. Письменник не відбирає надію у тих персонажів, які не можуть знайти місце в житті, дарує можливість щось змінити у житті, за допомогою повернення до законів моралі. Не випадково автор у фіналі розповіді фіксує увагу читача на постаті історика Святослава. Цей персонаж вдається – для успіху у столиці – до політичних інтриг. Але після досягнення бажаного Святослав приймає рішення повернутися до рідного села, при цьому переосмислює своє життя. Описуючи цю сюжетну арку, автор без нав'язливості, але дещо наполегливо, виступає для персонажів своєрідним проповідником, який і формує у героїв високі моральні цінності, але при цьому не є диктатором – з розумінням ставиться до вибору того або іншого шляху.

У оповіді є розгалужена система символів, яка показує містичність Млинищ. Ці символи – мапа хутору та Діва Млинища. Завдяки цим двом особливостям моделюється образ Млинищ як таємничої місцевості. Символи втілюють у собі сакральну силу місця та його неповторність. Діва Млинища – це дух, який перетворився на легенду, що передають від пращурів до нащадків. Другий символ – мапа околиці – графічно зображує минуле хутору, але у нього не тільки ця функція. Мапа передає пророцтво майбутнього через окреслення однієї з сучасних околиць Млинищ. Містична легенда фігурує тільки в певних епізодах роману, та не є провідним мотивом, який здатний поєднати сюжетну лінію

оповіді. Символ – мапа – не стає цілісним образом, який органічно взаємодіє з сюжетом. Також залишається відкритим питання підтексту.

Лише у сфері магічної частини оповіді функціонує символ, при цьому він стає ключовим образом. Але створюється суперечливе враження щодо інших епізодів з життя хутору. Читач, занурюючись у сюжет, стає свідком строкатого калейдоскопу життєвих історій, наче йде по нерівній стежці. Особливо це відноситься до любовних пригод, до яких герої роману мають безпосереднє відношення.

У сучасній художній практиці існує підстава твердити, що лише жіночий спосіб перегляду історії, а саме її перепрочитання, – зокрема орієнтація на приватність, увага до деталей та побутової сфери – виглядає найбільш репрезентативним у контексті літератур постколоніалізму з урахуванням особливостей їх історіософських інтенцій.

Література постколоніалізму містить у своєму фундаменті травматичне ядро (Ф. Анкерсміт). Це ядро прагне, намагається бути пропрацьованим, але при цьому воно ухиляється від оповіді. Відбувається константа розриву – передусім вона стосується генерацій – яка становить основний її зміст, «робить генерації чи не основними агентами такого травматичного досвіду» [8, с. 118], тобто, для романів постколоніалізму властиве «не лінійне раціональне уявлення про історію роду, а коло вічного повернення» [8, с. 119].

Т. Гундорова зауважує, що велика історія роду не знаходиться поза постколоніального опису, в інтерпретації якого ця історія розпадається на локальні оповіді. Саме ці оповіді, ці історії локальних родин утворюють поєднання, часом – надзвичайно складне. Дуже часто локальні наративи виступають як приватні життєві історії, у яких історичні катаклізми не мають епічної масштабності, зате є опосередкуванням досвідом буднів. Цей принцип знаходиться в основі структури твору «Діва Млинища». В. Лис створює локальну історію, що має власне історичне значення – показані долі «маленьких людей», при цьому ці начебто незначні люди беруть безпосередню участь у створенні великої історії. Також В. Лис у своєму творі відображає і географічне середовище, яке виступає у своєму роді хронікою життя мешканців Млинищ.

Можна визначити жанрову специфіку твору як роман у новелах. Композиція була побудована на постійній зміні близьких – життя односельців – та «далеких» – автор вводить у канву роману згадки про події історії та переносить дії за межі країни – планів.

Таємнича Діва є композиційним центром роману. Вона з’являється жителям Млинища лише під час великої скрути. У жіночому образі втілюється моральний закон, що є змістовою домінантою твору, позначаючи собою і ті новели, у яких немає безпосереднього фігурування фантастичної постаті Діви. Приватне життя персонажів

(зрада, кохання, одруження) стає віддзеркаленням історії певної доби з притаманним для неї політичним устроєм, соціальними та економічними реаліями.

На думку Тараса Лютого, у соціології та психології питання ідентичності як визнання людиною індивідуальної приналежності або відношення до якоїсь групи [43, с. 81]. Подібний прийом надає змогу окреслити, продемонструвати питання культурної ідентичності, яке треба трактувати як приналежність до окремої, локальної культури або групи, що показані за допомоги культурних чинників. Мова йде про сукупність явищ та рис, які є притаманними певній спільноті (цінності, релігія, історія тощо). Одночасно з цим не можна ототожнювати культурну ідентичність з національною. Остання – на думку Олі Гнатюк – має дуже тісний зв'язок з символами, кодами, знаками та ідеєю, які сприймаються за елементи спільноти, через що отримують політичне значення [42, с. 37]. Для В. Лиса, як вихідця з Волині, питання національної ідентичності українця є дуже важливим. Але, здається, найбільш важливою є інша проблема – психологічні аспекти процесу пам'яті.

У своїх історіях автор втілює ідеї драми кохання та бажання досягти мрії, що, на жаль, залишається нездійсненим. Оповіді зазвичай починаються дещо романтично, але з плином сюжету перероджуються у драму, яка руйнує долі героїв. Автор, відкриваючи чуттєвість душ персонажів, має за мету перетворитися на провидця, щоб хоча б відчувати емоції та почуття героїв оповіді, якщо не вдається це зрозуміти. Письменник вбачає місію своєї творчості саме у тонкому охарактеризуванні багатогранності душі людини та потребі вловити найнепомітніші її рухи.

«Діва Млинища» виступає спробою зобразити історію провінції. Автор критично, але при цьому дещо ідеалізуючи, демонструє драматичний злам двадцятого століття, який стає руйнацією села. В. Лис поєднує елементи новизни (проблематика та деталі) зі звичаєвою мораллю і патріархальним побутом. Письменник сприймає село Загоряни в контексті повернення до історичних сторінок, а не лише з захопленням земляка. В. Лис прагне вивести село на перше місце в крайовій історії, передати те, що замовчувалося, було прихованим. Для автора дуже важливо зосередити увагу читача на інакшість території, на тому, що виділяє локальне місце від сотень йому подібних. Письменник поєднує конкретне із універсальним, загальним. Він проводить персонажів крізь випробування зрадою, смертю, коханням, при цьому ставлячи життя героїв у канву вічного світового круговороту.

«Діва Млинища» В. С. Лиса входить до історичних творів, у якому описано те, як таємнича Діва Млинища однією своєю невидимою присутністю вберігала людей від зради совісті, що є страшним явищем. Іноді Діва являлася мешканцям маленького села

Загоряни, яке знаходиться понад річкою Мережкою. Вони часто опинялися перед вибором, який мав вплив на їх майбутнє, і до цього приводили круті повороти історії.

Окремої уваги заслуговує мова роману, щедро пересипана метафорами та порівняннями.

Романи Володимира Лиса на тлі сучасного літературного процесу вирізняються вживанням поліських діалектів, що є яскравою сторінкою сучасної літературної мови. Як стверджує П. Гриценко, у художньому творі діалектизм – це один з ряду виявів яскравого процесу взаємодії літературної мови і діалектів: вплив літературної мови прискорює стирання відмінностей говорів, перебудову їх структури, зміну функцій їх елементів; водночас літературна мова зазнає впливу діалектів як джерела народної мови [7, с. 36].

Розглянемо низку діалектизмів деяких тематичних груп лексики, представлених у романі В. Лиса «Діва Млинища».

1. Назви рис і станів людини: *файний* ‘гарний’ [34, с. 551]: **Файна** дівка, – сказав Панас [19, с. 88]; *контетна* ‘гарна, приваблива’ (лексему подано автором у виносці як діалектну): ...*та й Тетяна у сорок літ виглядала ще контетною* жінкою [19, с. 138]; *аліганцький* ‘інтелігентний’ (авторська виноска): *Він же в тебе такий аліганцький* [19, с. 287]; *груба* ‘вагітна’ (авторська виноска; номен із тією самою семантикою засвідчено в «Словнику поліських говорів» [24, с. 59], як слово з двома значеннями (одне з них – ‘вагітна’) – у «Словнику західнополіських говірок» [1, с. 110]): *Внука маємо, а тинерки другим груба* [19, с. 81] та ін.

2. Назви на позначення предметів побуту, будівель та приміщень: *помощина* ‘підстилка’ (авторська виноска): *То різуха висохне і буде добра помощина* на зиму для корівки [19, с. 14]; *рядюжка* (у «Словнику поліських говорів» лексему подано зі значеннями ‘домоткана цупка ряднина переважно для застилання ліжка’, ‘домотканий килимок, який вішається на стіни хати’ [24, с. 189], у «Словнику західнополіських говірок» засвідчено фонетичний варіант *рядюжка* ‘рядно, яким застеляють підлогу’ [1, с. 112]): *Можже, візьму й сьогодні рядюжку* ще не сухої трави... [19, с. 14]; *блєшчина* (у «Словнику західнополіських говірок» зафіксовано варіант *блєшка* ‘пляшка’) [1, с. 22]: *Потім змахнув рукою – нащо то голову собі морочити панськими витребеньками, я от у французької баби за те, що двері їй полагодив, блєшчину* горілки тутешньої заробив, то й вип’ємо [19, с. 60]; *буца* ‘великий шматок, кавалок’ (авторська виноска): *Вдався високим, огрядним, ціла буца м’яса...* [19, с. 18]; *дома* ‘хата’ (авторська виноска; у «Словнику західнополіських говірок» лексему подано як полісемічну, одне із значень якої – ‘хата’ [1, с. 138]): *Пройшов ще трохи, он уже й дома* їхня видніється [19, с. 44]; *хата* ‘кімната’ (авторська виноска; у «Словнику західнополіських говірок» номен зафіксовано як

полісемант, одне зі значень якого – ‘кімната’ [1, с. 224-225]): *По його візиті в хаті ще довго залишився запах одеколону* [19, с. 135] та ін.

3. Назви рослин та їх частин: *різуха* ‘болотяна трава’ (авторська виноска; у «Словнику західнополіських говірок» засвідчено варіант *ризуха* з двома значеннями, одне з яких – ‘осока лісова; *Carex sylvatica* L.’ [1, с. 119]: *То різуха висохне і буде добра поміщина на зиму для корівки* [19, с. 14]; *мохулі* ‘журавлина, бруслина’ (авторська виноска; у «Словнику західнополіських говірок» подано лексеми *мохуля, мохулі, мохули* із семантикою ‘журавлина; *Oxycoccus palustris* Pers.’ [1, с. 321]): *Не, Парася знає, що тутика мохулі ни ростуть* [19, с. 14]; *диньки* ‘гарбузи’ (авторська виноска; у «Словнику поліських говорів» засвідчено номен *динька* ‘рід маленького гарбуза, який використовується для оздоблення’ [24, с. 67], у «Словнику західнополіських говірок» – *динька* ‘гарбуз, *Cucurbita pepo* L.’, ‘гарбузова насінина’ [1, с. 133]): *Бо вже й Петрові Лукасьовому, і хлопцю з сусіднього села піднесла диньки* [24, с. 18]; *горох* ‘квасоля’ (авторська виноска; у «Словнику західнополіських говірок» зафіксовано іменник *горох* як полісемант (чотири значення), сегментами структури якого є значення ‘квасоля’, ‘плоди квасолі; квасолини’ [1, с. 104]): *Од ночовок, у яких луцили горох, підвела голову худорлява молодця* [19, с. 80]; *без* ‘бузок’ (авторська виноска; у «Словнику поліських говорів» подано номінації *бедз, без* ‘бузок’ [24, с. 30]): *А наприкінці весни, як перецвіли садки і вже й відцвів без, прийшла Параска* [19, с. 88]; *ведмеді* ‘ожина’ (авторська виноска; у «Словнику західнополіських говірок» зафіксовано номен *ведмеді* зі значеннями ‘ожина несійська; *Rubus nessesis* W. Hall.’, ‘ягоди цієї рослини’ [1, с. 47]): *...пристав на пропозицію Тетяни – сходити до лісу по ведмеді* [19, с. 124]; *димки* ‘насіненєва цибуля’ (авторська виноска): *Він розшукував такого чоловіка, уклав угоду й навесні купив п’ять мішків димки* [19, с. 143]; *бадилинки* ‘висохлі стебла, огудиння, картоплиння’ (авторська виноска; у «Словнику західнополіських говірок» подано лексеми *бадилле* ‘високі стебла будь-якої рослини’, *бадиляка* ‘високе стебло рослини без листків’ [1, с. 7]): *Справжні тобі бадилінки* [19, с. 214]; *палузка* ‘гілочка, прутик’ (авторська виноска; у «Словнику західнополіських говірок» засвідчено іменники *палуза* ‘різка’, ‘палиця’, *палузка* ‘різка’ [1, с. 23, 24]): *Приглянулася: клямка на дверях палузкою перетнута...* [19, с. 208] та ін.

Отже, уживання діалектної лексики є важливою рисою ідіостилю В. Лиса. Говіркові елементи виступають засобами типізації та збагачення художнього мовлення. Наявність діалектизмів (переважно лексичних і семантичних) в аналізованому тексті твору зумовлене прагненням митця детально охарактеризувати персонажів, змалювати сцени, події тощо. Перспективним вважаємо вивчення діалектизмів, засвідчених у творах інших сучасних вітчизняних майстрів слова.

Окрім діалектизмів, мова роману широко представлена експресивною лексикою. Неоднорідну та велику групу слів становлять іменники для позначення осіб – лексеми, які вказують на загальні назви людей, професії, особливості характеру, риси зовнішності, взаємини у родині, особисте відношення до місця знаходження тощо. Лексеми у поєднанні зі зменшено-емоційними суфіксами утворюють оцінні іменники. Ці іменники здебільше виражають позитивне ставлення до персонажів. У випадках використання таких іменників пестливими утвореннями називають малих за віком істот, тому – окрім відтінків ласки та симпатії – наявне значення об'єктивної зменшеності. Іменники такого виду знаходяться в семантичній групі зменшено-пестливих іменників. Виходячи з вищенаведеного, можна стверджувати, що емоційне забарвлення у чистому вигляді має бути присутнім лише у назвах дорослих осіб, яким, зазвичай, не властиве значення зменшеності. Така група слів розподіляється на підгрупи.

Демінутивні утворення у романі «Діва Млиница» поділяємо на тематичні групи: назви тварин, назви предметів домашнього вжитку, назви осіб за родинними відношеннями, назви осіб за родом діяльності та суспільним відношенням, назви об'єктів екстер'єру та територіального устрою, власні назви, назви одягу, назви рослин, назви емоцій та відчуттів людини, назви грошових одиниць, сакральні лексеми, назви частин тіла, назви продуктів харчування, назви осіб за національністю.

Тематична група назв тварин у творі письменника репрезентована 19 лексемами: *лошатко, лошичка, кобилка, комашка, коник, корівка, соколятка, голубок, свинка, тваринка, мишка, гусетко, корівчина, телятка, хом'ячок*. Також виділяємо зменшено-пестливі найменування частин тіла тварин: *крильця, пазурики, лапки*. Володимир Лис використовує демінутивні утворення, вказуючи читачам на вік та невеликий розмір тварин і частин їхнього тіла: *Утім, метелику, щоб змахнути крильцями, що зрушать світ, ще треба самому стати метеликом* [19, с. 7]; *Петро закутав лошатко в якусь лахмітину й на руках (було геть легке) приніс додому* [19, с. 12]; *Панас простяг руку, зловив на долоню маленьку холодну комашку* [19, с. 38]; *Оно глянь, якого коника воне купили, яку корівку, плуга, поросет, одяжу* [19, с. 103]; *Йому подобалося облікувати, скільки хто надоїв молока, запи-сувати, як зростає вага в теляток, скільки дала приплоду та чи та свиноматка* [19, с. 269].

Подібуємо в тексті зменшено-пестливі лексеми метафоричного значення: *Але офіцерик-метелик змахує крильцями. Поки що крильцями* [19, с. 8]; *Ось і перший твій інтерес до життя, голубонько, подумав Сашко* [19, с. 311].

Звертаємо увагу назви тварин, які у метафоричній формі передають ставлення одних персонажів до інших і підкреслюють негативні риси героїв роману: *І як зайде той*

голубок, то як подасть хто голус, заgrimите далеко звід-си, обіцяю, ви-те мене знайте [19, с. 171]; *Дуже приємно, – перекособочений чоловічок спробував посміхнутися, та усмішка була швидше схожа на оскал якогось звірка, може хом'ячка чи що* [19, с. 273]. Письменник вводить в текст твору демінутиви, виражаючи через них ставлення головних героїв роману до домашніх улюбленців: *Погладив **кобилку** по загривку* [19, с. 25].

Аугментативи в романі В. С. Лиса «Діва Млинища» поділяємо на такі тематичні групи: назви осіб за родинними відношеннями, назви одягу, власні назви, назви частин тіла, назви осіб за родом діяльності та суспільним відношенням, назви тварин, назви явищ природи, назви персонажів міфології.

Тематичну групу назв осіб за родинними відношеннями репрезентують такі лексеми: *бабнище, бабище, чоловічище, дідуган, бабисько*. Згрубілі лексеми передають значення ненависті, огиди між персонажами: *І Федоська, як стояла з копачкою в руці, попрямувала до найосоружнішого **бабища** в селі* [19, с. 211]; *«Невже це **дівчисько** щось справді має до коханого?» – думала останнім часом не раз Тоня* [19, с. 225]; *То й що? – Федора стала закипати. – То й що, кажеш, бабисько дурне* [19, с. 287]. Поодинокими є випадки вираження аугментативним утворенням великої поваги і величі: *Найкращого у світі **чоловічища**, її власника і повелителя* [19, с. 224].

Звертаємо увагу на емоційно-оцінні лексеми, які доповнюють значення страху: *Той **дідуган!** Олеся пришивид-шила крок* [19, с. 255].

У романі віднаходимо 5 згрубілих форм власних назв: *Ганька, Гнатисько, Мокринисько, Мокринище, Мурзючище*. Виділяємо у тексті твору аугментативні утворення, які не несуть негативного значення, а є елементом просторічного мовлення: *Прости, ни стримався, – сказав увечері, коли побачив, як прямує, певно до **Ганьки** Мирузової на дівочі посиденьки* [19, с. 17]. Звертаємо увагу на лексеми, які доповнюють значення ненависті одних героїв до інших: *Ой, неспроста тут **Гнатисько** з'явився* [19, с. 168].

Подибуємо в тексті роману парадигми власних назв, ланками яких є аугментативи: *Ганя надула губки. Їй хотілося бути Гандзею, а не Ганьою. **Ганькою*** [19, с. 160]; *За ті роки двічі засилали до неї старостів – Прокіп, далекий їхній родич з іншого села, який пам'ятав її ще маленькою, й той же Гнат, **Гнатисько*** [19, с. 166]; *Мурзюка... Мурзючище... Скучив хіба?* [19, с. 232]; *У Федоськи очі на лоба полізли – Мокрина. **Мокринисько! Мокринище*** [19, с. 211].

У тексті роману виділяємо 6 згрубілих лексем на позначення частин тіла: *очиська, пащека, горбисько, дуписько, зубиська*. Почасті аугментативні утворення передають

ненависть, злість, осуд, зневагу: **Очиська**, що світилися в темряві, видряпала б [19, с. 168]; *А тому те й тре було – відбіг, і ну далі пащеку роззявляти: – Горбатий Пацюк, горбатий Пацюк* (Лис В. Діва Млинища, с.267); *Горба свого Левко ненавидів і часом уявляв, як він бере сокиру і стесує якимсь дивом цей проклятий горбисько* ([19, с. 270]; *А тая йде й дуписько своє на продажу виставляє* [19, с. 276]. Подибуємо у творі згублені форми слів, які є частинами метафоричних висловів: *І тоді зеленоокий звір ревнюців (Тамілін вислів) вгризався своїми зубиськами в самісіньке горло, перехоплював подих* [19, с. 353]. Віднахомо в тексті один випадок введення в текст парадигми аугментативів з лексичним значенням частин тіла: *З чорної суворой вдяганки тільки й визирали великі жагучі очі. Очиська. Очиці* [19, с. 66].

У романі налічуємо 3 лексеми на позначення назв тварин. Вони розширюють значення слів у складі метафоричних зворотів: *Бий псяку, бий* [19, с. 158]; *Раптом схопив лапськами, притиснув, відчула гнилий подих з рота* [19, с. 168]; *Що кажу? Думаїш, ни бачила, як на тебе зирив? Красунечка! А я вже хто?.. Кобеляка проклятий* [19, с. 227].

Назви осіб за родом діяльності та суспільним відношенням репрезентовані у творі 2 лексемами: *солдатисько, селюки*. Аугментатив «солдатисько», згідно з контекстом, служить для підсилення вираження віку людини без чіткої вказівки на це: *Живий, живий, як пес живучий, старий солдатисько* [19, с. 74]. Згублене слово «селюки» вводиться автором в текст з метою зображення ставлення міщан до селян: *Двоє селюків, хамів, які ніколи, певне, й не вибиралися за межі свого села...Хіба в сусіднє, де такі самі смердючі й примітивні оселі* [19, с. 121].

У романі автор Володимир Лис яскраво представив палітру тогочасних національних образів – чоловічих і жіночих. Авторський ідіостиль наклав відбиток і на змалювання персонажів твору. Непросте життя героїв, важкий час переломних подій ХХ ст. простежено на прикладі одного села Загоряни. Історії людей, зображених у романі, неповторні і водночас такі типові для традиційного українського села. Для зображення та опису долі людей автор вдається до використання діалектної, експресивної лексики. Портрети персонажів подаються не зразу, а частково і поступово розкривається розкриваються у процесі розвитку сюжету.

2.2. Хронологічна та жанрова специфіка роману

Сюжет роману «Діва Млинища» набуває жанрової цілісності завдяки використанню автором численних взаємопереплетених історій. Не зважаючи на те, що більшість персонажів взагалі не взаємопов'язані між собою, проте їх об'єднує топос, тобто сільський куток, який названий Млинищем та фігурує у творчості В. Лиса, коли останнім згадується село Загоряни.

Окремо слід акцентувати увагу на тому, що французами було складено мапу Млинища, за допомогою якої автор об'єднує чотири окремі глави роману. Згадану мапу передавали із покоління в покоління родина рекрута Панаса, який викупив її ще за часів наполеонівських війн. Для роману В. Лиса також є характерним використання бальзаківського циклічного принципу, що полягав у появі тих самих героїв у різних творах [16].

У процесі прочитання роману В. Лиса «Діва Млинища», читач повертається до мальовничої місцевості на Волині, а саме у село Загоряни. Це дозволяє здійснювати мандрівку тими самими стежками, які за твердженням автора приводять до ріки Мережки, а потім від однієї оселі до іншої.

У романі автор постійно звертається до вже знайомих читачеві постатей, наприклад, бабки-шептухи Луцики, братів Вергунів, польки Зоськи, яка займалася порятунком селян від спалення у процесі проведення каральних операцій, а також «лісові хлопці». Не зважаючи на те, що виникає думка про те, що зараз В. Лис згадає у своєму творі про Якова, одночасно занурюючи читача у проблематику людського буття, проте такі сподівання не виправдовуються, оскільки роман «Діва Млинища» розповідає про зовсім іншу історію.

У рецензіях на роман «Діва Млинища» стверджується, що село Загоряни сприймається В. Лисом в якості тасмничого і містичного селища. Фактично таке ставлення порівнюється з відношенням Гарсія Маркеса до селища Макондо чи для Фолкнера вигаданої місцини Йокнапатофа. Проте, на відміну від останніх, село Загоряни є реальною місциною, не зважаючи на те, що їх реальна назва Згоряни, а Млинищем є лише «куток» такого селища [1].

У досліджуваному романі В. Лиса одночасно переплітаються містичні аспекти та різнобарвне сюжетне полотно. Це проявляється у тому, що мова йде про існування

легенди про Діву Млинища, яка являється перед людиною виключно у значимий період їх життя. Як з цього приводу зазначено самим автором, «То колись дівчина, яку багач сватав з міста, а вона не схотіла, коли силоміць спробував до себе забрати. Вирвалася й до лісу втекла... Тико ж тіла ни найшли... Ну й являється чес од чесу.... Коли порятувати когось хоче» [19, с. 22].

Протягом усього роману Діва Млинища являється людям лише тричі, маючи на меті дати людині пораду, покарати її чи врятувати від загроз. До того ж, саме в образі Диви знаходить своє відображення уособлення моралі селян, які вірять в неї, підкорюються її волі, а після її появи – очікують настання кардинальних змін.

Аналіз роману Володимира Лиса «Діва Млинища»

Автор: Володимир Савович Лис

Назва: «Діва Млинища»

Стиль: екзистенціалізм у поєднанні з неоромантизмом.

Жанр: історичний роман; як зазначається у численних відгуках і рецензіях на твір, автором розкрито історію життя декількох поколінь родини Терещуків.

Тема: зображення непростого долі родини Терещуків протягом декількох століть, переживання любові та жертва ради цього почуття, ненависті, зради та пошук людиною щастя.

Ідея: розкриття калейдоскопу відчуттів, вчинків, образ та радісних моментів достатньо різних між собою людей, чії долі розлітаються у часі з метою подальшого поєднання в сучасний час у межах рідного села.

Мотиви: любові, переживання, взаємодопомоги, підтримки сімейних цінностей, любові до рідної землі, зради.

Проблематика: розкриття духовних, етичних та політичних проблем, проблема людської зради, еволюція та деградація людської свідомості в окремі періоди розвитку суспільства, проблеми війни та миру, людська байдужість та ненависть, взаємовідносин між членами родини, нерозділеного кохання.

Сюжет: В основу сюжету покладено історичні аспекти життя декількох поколінь однієї родини – Терещуків, починаючи з XVII до XXI століття, яка мешкає у селі Загоряни. Для зазначеного населеного пункту було характерною поява Диви, яка була одягнута у біле вбрання, та з'являлася жителям у моменти, в яких вони потребували порятунку, допомоги при прийнятті важливого рішення чи отримати підказку для визначення вірного шляху. Наприклад, саме Діва надала селянам підказку стосовно того, де можливо знайти закоханих Тетянку і Тараса, які перебували у пастці, що для них підготувала підступна Ліонелла (графиня). Мотиви останньої були пов'язані із бажанням

показати Остапові власну важливість та фактично визнавалися проявами пихатості. При цьому, Ліонелла таким чином намагалася позбутися відчуття закоханості до Остапа, який походив із простої родини, оскільки таке почуття вона мала ще з дитинства, не зважаючи на те, що вона не зізнається у цьому навіть самій собі. Зазначені події розгортаються за декілька днів до того, як вона має одружитися з іншим чоловіком, який походить із шляхетної родини.

Протягом усього роману, розкриваючи особливості життя різних поколінь родини Терещуків, автор акцентує увагу на існуванні «любовного трикутника». Зокрема, рекрут Панас надає добровільну згоду стосовно прийняття участі у бойових діях, які тривали понад 25 років, замість Пилипа Буци, основною метою чого було забезпечення щасливого майбутнього своєї коханої дівчини Параски. Після спливу багатьох років Панас будує родину із представницею східного світу Асміне, проте в результаті повертається до рідного селища без дружини, проте з малим сином, оскільки кохана не бажала поступатися сімейними традиціями, що переважали над родинними та материнськими почуттями. Окремо слід зауважити, що для читача залишається загадкою, чи отримала Асміне прощення від власних братів за те, що дозволила собі втекти з іноземцем та піддатися почуттю кохання.

Можливо стверджувати, що однією з провідних ліній роману є принесення себе в жертву заради кохання. Наприклад, Микита, щоб захистити свою кохану дівчину Ганнусю, вбиває свого односельця Гната, який, як виявилось, активно співпрацював із представниками радянської влади та викривав «хлопців з лісу», не чіпаючи її коханого Семена [19, с. 172].

З метою забезпечення благополучного майбутнього коханих людей герої вчиняють протиправні злочинні вчинки. В якості яскравого прикладу такої людської злоби та одночасно небайдужості можливо навести випадок спроби позбавлення від маленької доньки, яку лише дивом рятують від холоду односельці.

При написанні окремих розділів роману В. Лис використав поліський діалект, що сприяло доповненню атмосфери, більш детальному вираженню історичного тла, в якому фактично існують персонажі твору. До того ж, сюжет роману побудований таким чином, аби читач до останнього слова відчував інтригу та у повній мірі не розумів особливостей взаємозв'язків, мотивів героїв, що дозволяє сформулювати неочікувану та несподівану розв'язку.

Композиція: роман побудовано шляхом викладення кількох окремих оповідань, що логічно взаємопов'язані між собою. Кожен розділ розкриває події життя кожного наступного покоління родини Терещуків.

Фабула: роман складається з чотирьох частин, назва кожної з яких акцентує увагу на ключовій ідеї відповідної структурної частини.

Перший розділ – «Рекрут».

Експозиція – опис села Загоряни та хутора Млинища.

Розвиток подій – розповідь про політику Наполеона Бонапарта, його бажання прийти до влади та домовленості очільників європейських держав; зустріч Панаса та Параски на озері; зустріч Панаса з Білою Дивою та розповідь про легенду, почуту від матері; ревності Панаса Параски до Пилипа; сутичка Панаса з паном Зеноном та розмова зі старостою Юхимом; Панас дізнається, що Параска насправді кохає Пилипа, жертвує своєю долею та йде замість Буци до лав рекрутів; початок служби Панаса у числі рекрутів; знахідка Панасом мапи у Парижі та її викуп; знайомство з Асміне, народження сина Марка та прийняття рішення жінки про повернення до рідного аулу, а Панаса – до Загорян; повернення Панаса до рідного села та зустріч з Параскою; знайомство з Гапкою та слова Мокрини про дійсні наміри дівчини; сварка з Параскою та Гапкою.

Зав’язка – побачення Панаса та Параски, зустріч з Дивою Млинища.

Кульмінація – відчай Панаса від зради Параски, принесення себе в жертву заради щастя коханої та запис до лав рекрутів, викуп мапи у Парижі, знайомство та життя з Асміне, народження сина Марка та рішення про повернення до рідного села.

Розв’язка – повернення Панаса до Загорян, зустріч з Параскою та знайомство з її донькою Гапкою, Панасу повідомляють про те, що Гапка бажає стати його дружиною задля отримання вигоди, скандал із родиною Гапки, переживання Панаса від ще однієї зради та розуміння свого щастя, що криється у синові Маркові.

Другий розділ «Родичі».

Експозиція – знайомство з родиною Остапа.

Зав’язка – зустріч Остапа із графською родиною та його переїзд до палацу ще у дитячому віці.

Розвиток подій – викуп маленького Остапа Терещука на службу до графа; знайомство з маленькою графинею Тальміоні; переїзд Остапа до графського палацу; закінчення служби Остапа молодшій графині та його небажання повторно повертатися; батько вмовляє Остапа послужити ще один рік і останній вимушений повернутися до палацу; обмовляння Остапа, його покарання та розкриття правди про брехню графині; остаточне звільнення Остапа від служби у графському палаці; дорослішання Ліонелли, її заручини з Аристархом та підготовка до весілля, запрошення Остапа на святкування; знайомство Ліонелли з коханою Остапа – Тетяною; замовлення Гаврилку покарання Остапа і Тетяни; потрапляння Остапа і Тетяни у пастку та їх порятунок завдяки Діві;

історія про сина Остапа – Матвія, який виріс та дізнався від матері історію смерті свого батька; одруження Матвія з Марисею; призов Матвія до служби у війську; знайомство Матвія з Калерією та його служба своїй рятувальниці; повернення Матвія до Загорян та звістка про вагітність Марисі; історія Гандзі та її знайомство із Семеном; сватання Гната до Гандзі; убивство Микиткою Гната та зізнання у цьому Гандзі; очікування Семена з війни та його повернення; життя Марисі, Матвія та доньки; нелюбов Матвія до Ліди та бажання мати власну дитину; шкільні роки Ліди Терещук; демонстрація Лідою своїх знань вчителям у школі та конфлікт з Матвієм; нещастя з Матвієм; визнання ним любові до Ліди.

Кульмінація – одруження Матвія з Марисею; призов на війну; повернення додому та отримання відомостей про зраду і вагітність дружини від іншого; побої та знущання над Марисею та її донькою Лідою, що достатньо яскраво розкриває почуття ненависті, що жило у його серці.

Розв'язка – з Матвієм трапляється біда (падіння з моста і удар об каміння, обширний інсульт), внаслідок чого він взагалі стає недієздатним; розуміння Матвія того, що насправді він любить доньку Ліду та намагання попросити пробачення.

Третій розділ «Сім любовей».

Експозиція – в даному розділі прослідковується розвиток декількох поколінь людей та відносин між ними. Зокрема, відносини між Іваном та Мокриною, Варкою та різними чоловіками, кохання Левка до Тамари, відносин між Настею і Венею; любовний трикутник Сашка, Олени та Віоли.

Зав'язка – слабкість Івана стосовно відстоювання власної позиції та одруження на коханій жінці; знайомство Левка із новою сусідкою Тамарою; розгульне життя та заміжжя Насті та Вені; шкільне кохання Олена і Сашка, призов хлопця до служби в армії.

Розвиток подій – розмова Івана з батьком про Мокрину, оскільки він був проти одруження сина із незаможною дівчиною; весілля Івана та Феодосії; зустрічі Івана та Мокрини, яка постійно ходила перед його будинком; хвороба Мокрини; народження сина від Федосі та доньки від Мокрини; призов Івана на війну; повернення Івана з війни та продовження жити подвійним життям; примирення між Федосею та Мокриною; намагання Федосі отруїти Мокрину.

Історія життя Варочки, сум за матір'ю та прихід на завод; знайомство Варки з Грицьком та Романом; ніч Варки з Романом та вагітність від нього; народження доньки Валерії; знайомство Варки з Ростиславом та роман з ним; умова Ростислава позбутися від дитини та перші спроби; намагання Варки позбутися дитина та порятунок останньої

Параскою; засудження та відбування покарання Варкою; повернення Варки додому та отримання відомостей про те, що тепер мамою Лери є інша жінка.

Дитинство Левка та тяжке життя із горбом; приїзд до Загорян Тамари та її знайомство з Левком; закоханість Левка у Тамару; страждання Левка за Тамарою та підглядання за нею.

Розгульне життя Насті; весілля Насті та Вені й народження дитини; загибель чоловіка Насті Вені; пропозиція Насті віддати їй сина Федори у чоловіки; приїзд Юрка до села та зустріч із Настею; ніч Юрка та Насті, народження Лесі та відносини між ними; весілля Юрка та Насті, народження дітей.

Розмова Олени та Сашка; спомини про їх знайомство ще у школі та зародження кохання; ніч у гуртожитку; призов Сашка на службу в армії на три роки; повернення Сашка з армії та отримання Оленкою диплома філолога; вимушена розлука закоханих та рідкі зустрічі в Загорянах; одруження Сашка на Віолі; повідомлення Олені про одруження з іншою; розлучення Сашка з Віолою; одруження з Оленою та народження дітей; смерть Олени; зустріч з Віолою через багато років.

Кульмінація – Іван веде подвійне життя, одночасно живучи з Федосею та Мокриною; Варочка знайомиться з Ростиславом та заради життя з офіцером намагається позбутися доньки; Левко закохується у Тамару, ходить за нею в кіно та підглядає; Сашко одружується на Віолі, яка у подальшому йому повідомляє про свою зраду, що надає чоловікові можливість бути разом з Оленою.

Розв'язка – Федося намагається отруїти Мокрину, проте потім розуміє, що чинить неправильно та виправляє власну помилку; Леру (доньку Варки) рятують а її саму засуджуються за вчинення злочину; Тамара пояснює Левкові, що вони не можуть бути разом, проте хлопець продовжує страждати; після смерті коханої дружини Сашко дізнається, що Віола збрехала йому про зраду, оскільки вважала, що він має бути разом із Оленою, яку кохав.

Четвертий розділ «Мапа».

Експозиція – події починають свій розвиток з моменту прибуття Назара до рідного міста. Гуляючи по вулицях він зустрічає дівчат, а одна з них кардинально змінює його уявлення про сенс життя.

Зав'язка – Назар після відбуття терміну покарання зустрічає дівчину, в яку закохується. Хлопець бажає змінити своє життя на краще та зустрічається із Тамілою. На канікулах дівчина їде до рідного міста, проте Назар дуже сумував і вирушив за нею.

Розвиток подій – Повернення Назара з місць позбавлення волі; знайомство Назара з Тамілою та її подружкою; пропозиція піти на каву та його побіг, коли він виявив, що не

має грошей; пошук Таміли та їх зустріч біля музичної школи; розвиток відносин між Назаром і Тамілою; від'їзд Таміли до рідного містечка; сум Назара за Тамілою та мандрівка за нею; отримання відомостей про хворобу дівчини; допомога Тамілі на лікування від страшної хвороби.

Кульмінація – відносини між Назаром і Тамілою розвиваються достатньо швидкими темпами. Хлопець намагається почати нове життя. Дізнаючись про хворобу коханої дівчини, Назар намагається допомогти їй та знаходить кошти для її лікування.

Розв'язка – Назар згадав про мапу, яку вкрав за місяць до знайомства із Тамілою та розуміє, що хвороба дівчини є його покаранням.

Характеристика персонажів: Гандзя Терещук – дівчина, що проявила такі якості як сила та рішучість. Героїня закохалася у військового УПА Семена, внаслідок чого була вимушена розділити усі тяготи та позбавлення у житті разом із коханим. З метою опису образу героїні автором було використано такі словотвори як «бойова подруга», «борчиня», які сприяють відтворенню крутих поворотів історичних подій.

Місцевий історик Святослав, використовуючи політичні інтриги, намагається досягти успіху в столиці. Проте з часом усвідомлює, що його справжнім бажанням є повернення до рідного села, що приводить до переосмислення життя.

Панас Терещук – молодий хлопець, закоханий у Параску. Герой жертвує своїм майбутнім і можливістю проживати у рідній домівці та добровільно погоджується на відправку до військової служби з метою зробити свою кохану щасливою. Єдине, чим живе герой протягом усього часу служби – це дружина Аміне, син Марк, мати та молодший брат, а також обіцянка Діви, яка пророчила йому повернення додому живим.

Параска – кохана дівчина Панаса. Автором представлена як добра та ніжна дівчина, проте зрадлива, оскільки обманювала Панаса та насправді бажала знайти своє щастя з Пилипом.

Асміне – дружина Панаса, яка порушила традиції власного народу та побралася і народила дитину від чужоземця, чим проявила можливість до самопожертви заради любові. У той же час, коли Панас пропонує повернутися до нього на Батьківщину, жінка приймає рішення про повернення до родини і необхідність дотримання традицій свого народу, нехтуючи материнськими почуттями та коханням до чоловіка.

Остап Терещук – сільський хлопець, який мав необережність наштовхнутися на доньку графа та потрапити до нього на службу ще у дитинстві. Постійно суперничав із Ліонеллою та намагався їй насолити. При цьому характеризувався як позитивна людина, незважаючи на те, що був гордим та задиристим.

Ліонелла – графиня, яка з дитинства має почуття до Тараса Терещука. Проте, через свою зверхність, а також переконання у тому, що є вищою за своїм статусом, не зізнається у цьому навіть собі. Незважаючи на те, що вона збирається заміж, графиня підлаштовує пастку для Остапа і Тетяни, що свідчить про її мстивий характер.

Тетяна – проста сільська дівчина, вродлива і з характером, кохана Остапа. Не зважаючи на втрату чоловіка, змогла взяти себе в руки та самостійно підняти хазяйство і п'ятьох дітей.

Матвій Терещук – син Остапа Терещука. Характеризувався як похмурий та дещо жорстокий чоловік, а особливо до власної дружини – Марисі. Проте з часом його серце стає м'якшим і він більш прихильно ставиться до дружини, про що свідчить його повернення з війни та зізнання самому собі про сум за Марисею.

Марися – дещо дивна та недолуга дівчина, яка стає дружиною Матвія. Фактично вона була жертвою чоловіка-тирана, проте терпіла усі його вихідки через любов до нього.

Гандзя – сільська дівчина, яка завжди була життєрадісною та доброзичливою. Була закохана у Семена та активно підтримувала його захоплення.

Семен – член ОУН, боровся за Україну та був патріотом рідної Батьківщини. Коханий Гандзі, який у романі розкривається як чесний та цілеспрямований хлопець.

Гнат – сільський хлопець, що засилав сватів до Гандзі. Характеризувався як хуліган та розбишака. Такі негативні характеристики його образу достатньо яскраво відобразилися у тому, що він був прибічником проросійської влади та викривав представників українського супротиву.

Микита Лимарів – хлопець, закоханий у Гандзю. Проте, не зважаючи на власні почуття до дівчини та суперництво із Семеном, коли приходить час прийняти доленосне рішення, він не вдається до підлості, а захищає справедливість.

Ліда Терещук – донька Марисі від солдата. Дуже розумна дівчинка, яка бажала навчатися, проте через страх перед батьком не показувала власні інтелектуальні здібності. Протягом багатьох років терпіла побої батька, проте потім стала щасливою, оскільки він її полюбив як рідну.

Іван – сільський хлопець, який через власний страх перед батьком та неможливістю відстоювати свою позицію одружився не на тій дівчині, яку справді кохав. Проте, через деякий час почав вести подвійне життя, одночасно кохаючи Мокрину та Федосю.

Мокрина – коханка Івана, яка через велике кохання поклала своє сімейне щастя та життя на відкуп любові. Досить наполеглива жінка, оскільки постійно переслідувала Івана та фактично примусила його з нею зустрічатися.

Федося – офіційна дружина Івана. Дуже сильна жінка, оскільки змогла зберегти сім'ю та примиритися із коханкою, зокрема, коли допомагала їй лікувати, не зважаючи на власні образи.

Варочка – дівчина, яка залишилася сиротою та змушена була самотійно виживати у цьому світі. Через острах залишитися без роботи себе в руки та не зраджувала чоловікові.

Сашко – хлопець, учитель, який ввів в оману свою кохану Олену та одружився на Віолі. Страждаючи від кохання до Олени, обманював дружину та шукав зустрічі з дійсно любою для нього жінкою.

Оленка – кохана Сашка. Незважаючи на зраду коханого, завжди бажала до нього повернутися та пробачила йому зраду.

Віолета – перша дружина Сашка, яка виявилася достатньо мудрою та спокійною жінкою. Розуміючи, що її чоловік насправді кохає іншу, не стала мучити себе, його та Олену.

Назар – молодий хлопець, який нещодавно відбув покарання у місцях позбавлення волі. Незважаючи на недостатньо гарну репутацію, лише одна зустріч з Тамілою пробуджує в ньому справжню жагу до життя та кардинальну зміну свого оточення.

Таміла – кохана дівчина Назара, яка, не зважаючи на його недостатньо прозоре минуле, дійсно закохується в нього. піддалася домаганням директора, а потім не змогла встояти перед Романом. Заради чоловіка здатна поступитися своїми материнськими відчуттями.

Настя – жінка, яка не відрізнялася порядністю та характеризувалася як «гуляща». Проте зустрівши свою любов у особі Юрка, який молодший за неї на 14 років, Настя взяла

Щоб не завдати болю коханому, дівчина не повідомляє йому про свою хворобу та намагається захистити його від переживань.

Сюжет твору розгортається протягом двох століть, оскільки бере свій початок з моменту наполеонівських війн та закінчуючись нашим часом. Незважаючи на те, що на момент ведення наполеонівських воєн Загоряни фактично перебували під владою Московії, В. Лис логічно обґрунтовує зазначене питання, акцентуючи увагу на тому, що саме в той період здійснюється побудова ключової сюжетної ідеї та розгортається фінальна частина роману.

Так, у період активного розгортання наполеонівських воєн, герой роману фактично перебуває у Парижі у складі війська, де і знаходить дивну карту, намальовану на шкірі. На ній було зображено рідне селище Загоряни, ріка Мережка, куток Млинище, а також зазначена певна дата, що сягала часів XVII століття. З цього приводу в читача навіть не

виникає сумнівів стосовно того, що така знахідка викликала значну цікавість Панаса, в результаті чого він забирає її з собою до рідного села. При цьому, взагалі не знаючи, що саме він з нею буде робити у майбутньому, останній вирішує заховати її на горищі, в результаті чого на неї натрапляє місцевий історичний експерт та намагається розгадати її таємниці.

Різноманітні лінії сюжету, зокрема, карти та появи Діви Млинища, відіграють роль поєднання різноманітних творчих шарів часового та суспільного характеру. Це пов'язується із тим, що сюжет роману за своєю сутністю не є монолітним. Для нього є притаманним поділ на окремі дрібні історичні «камінці» історичних подій, які самостійно впливають на душу читача, заховають в себе та відкладаються у пам'яті кожного [2].

В основу роману покладено історичні події, що мають місце у родині Терещуків, яку автор достатньо детально розкриває та пропрацьовує найменші деталі. Доцільно акцентувати увагу на особливостях «знайомства» автора з героями твору, оскільки усі члени родини представлені в ролі окремого «мікросвіту», вражаючи особливостями та життєвими обставинами кожного із Терещуків. Їх життя було наповнено любов'ю та печалю, які змінюють одне одного протягом тривалого періоду, отруюючи безхмарне буття історичними подіями, впливом інших людей та власне собою особисто. У процесі прочитання зазначеної історії виникає відчуття, що усі герої обирають напрямок на знищення власної сутності та душі, що пов'язано із випадками нещасливого кохання з метою забуття шляхом переходу до вічного сну. При цьому у кожному випадку В. Лис віднаходить та розробляє шляхи для перенаправлення людської туги в іншому напрямку, фактично надаючи змогу зробити висновок про достатньо цікаву долю неоднозначних людей.

Роман «Діва Млинища» є тривалою подорожжю до світу усіх відомих відчуттів людини, зокрема, кохання, страждання, народження та смерті. Не зважаючи на те, що у літературі є ціла низка творів, присвячених даному питанню та розкриттю таких основних відчуттів людини, автор знаходить спосіб «розфарбувати» їх новими більш яскравими фарбами, в окремих випадках розмиваючи їх чоловічим сумом чи сльозами жінки. Фактично роман є життєвим текстом, який за своєю сутністю характеризується теплотою та душевністю, у якому йдеться про усе вічне на нашій Землі та про відчуття кохання [2].

2.3. Образ Діви як уособлення суспільної моралі селян

Специфіка інтерпретації автором тривалої історії великого роду формує єдине та складне за своєю сутністю поєднання. Більшість із використаних наративів локального характеру представлені автором в якості окремих історичних подій, які хоча і не є масштабними, проте є більш опосередковані власною буденністю. Саме такий принцип покладено в основу художньої специфіки роману «Діва Млинища». При цьому, автором здійснюється висвітлення різноманітних локальних, історичних та історичних аспектів долі «маленьких людей», які є безпосередніми учасниками процесу створення великих історичних подій.

Якщо ж звернути увагу на жанрову специфічність твору, то його слід розглядати в якості роману в новелах, оскільки його композиційна особливість полягає у побудові та внесенні постійних змін до так званих «далеких», наприклад, перенесення на території інших держав, спомини про конкретні історичні події, а також «близьких», наприклад, про способи життя односельців, панів. Не зважаючи на це, ключовим центром роману «Діва Млинища» є саме таємнича біла Діва, яка захищає та допомагає селянам тоді, коли вони знаходяться у скрутному становищі.

Діва Млинища з'являлася не просто так перед жителями села Загоряни, а виключно у випадках, коли їм потрібно було вказати вірний шлях. Діва навіть своєю присутністю, яка не була видна усім оточуючим, не допускала, аби з людьми сталося найстрашніше – зрадження власної совісті, самого себе. Фактично її образ було ототожено із світлими містичними силами та, можливо, доленосними подіями [46]. Саме у цьому жіночому образі знаходить своє відображення основний моральний закон усього людства, що одночасно виступає центральною категорією роману, згадуючи про нього навіть у тих випадках, коли у певній частині роману взагалі не йде мова про таємничу Діву [3, с. 240-241].

За сюжетом роману «Діва Млинища» події розгортаються навколо декількох поколінь мешканців селища Загоряни протягом другої половини XVII – до наших часів. При цьому доцільно звернути увагу на те, що свою назву роман отримав не на честь будь-кого із родини Терещуків, а саме «Діва Млинища». Млинищем було прийнято називати певну частинку, закуток вищезгаданого села, яким опікувалася так звана «біла жінка». Як свідчить легенда, таку жінку було прийнято називати Дівою Млинища. З цього приводу можливо звернутися до наступних строк роману В. Лиса: *«То ж ти, певне, Діву Млинища бачив... – Діву Млинища? Панас не міг уторопати. – Пречисту Діву? Діву Марію? – Не, синку... Діву нашого Млинища...Кутка нашого... І мати Юстина сказала, що од покійної*

бабусі свої почула – рідко, може раз на сто літ, являється перед людські очі тая Діва. Охоронниця їхнього кутка. ...Коли порятувати когось хоче» [19, с. 22].

На переконання героя роману Панаса Терещука, Діва Млинища являється йому в часи, коли потрібна допомога, у зв'язку із чим називав її виключно Білою Дівою. Це було пов'язано із тим, що Діва являлася у білому одязі, її руки були білими і вона торкалася ними або у білих снах, або в межах білого простору. Як з цього приводу було розтлумачено Панасу його дружиною Асміне: *«бачити білу жінку, котра не забирає з собою, а обіцяє зустріч у майбутньому, то означає, що він житиме довго, що є в ньому сила, яка оберігає» [19, с. 22].*

Усі звикли вважати, що кожна людина здатна на самостійне творіння власного майбутнього, понесення відповідальності за зроблений вибір, підніматися над обставинами за власним бажанням, розкривати світлі та найтемніші закутки своєї душі, активно боротися за своє щастя та майбутнє. Виключно з плином часу можливо прийняти рішення про те, чи був такий вибір вірним та чи не суперечить він нашим моральним переконанням. В останньому випадку єдиним помічником може виступити провидіння, яке здатне допомогти загубленим душам, оскільки у іншому разі людська душа та майбутнє перебуватимуть під загрозою знищення та відмирання. У романі В. Лиса «Діва Млинища» таким провидінням була саме Біла Діва. Стосовно її походження більш старі жителі стверджували, що Діва є уособленням душі дівчини, яка колись намагалася врятуватися втечею від пана до лісу, проте зникла безвісти. Через певний проміжок часу після цього перед жителями села Загоряни почала з'являтися Діва у білому вбранні, а з часом стало прийнято вважати, що вона є передвісником майбутніх змін у людському житті [32].

Як вже було зазначено вище, Діва Млинища виступила в ролі головного рятівника при пошуку Остапа і Тетяни. Допомоги у Діви попрохала Стара Марія Башиха, а «Діва чи доля таки помогли». Як описувала Діву Параска Явтушиха, вона являється *«...у дивному довгому білому одязі. Наче б і не жінка, а якась світла пляма» [19, с. 257].* До того ж, Діва відіграла ключову роль у порятунку маленької дитини Варки, яка виявилася їй непотрібною. Фактично Біла Діва у романі представлена в якості образу несприйняття та повного відторгнення будь-яких суто фізіологічних, механістичних поглядів на тілесні аспекти кохання, що мають нерозривно поєднуватися із складнощами психологічної колізії, а також виступає в ролі чинника протиставлення духовних та тілесних цінностей [3, с. 344].

Автором представлено історика Святослава Чишука як скептичну людину, проте його негативне відношення до старих оповідань змінилося після того, як він сам із нею

зустрівся. Як сам історик зазначав з цього приводу: «З усіх оповідей і легенд, які чув колись і за цей рік почув на Млинищі, найбільш таємничою і в той же час зрозумілою була Діва Млинища. Колективний витвір сільської уяви, у який, здається, тепер навряд чи хтось і вірив. Хіба старі люди, як мама. Гарна і сумна легенда про зниклу дівчину, котра час від часу з'являється, щоб допомогти людям. Чи, як оповідала одна бабця, змінити їхню долю. А ще мовби символ совісті його односельчан... Невже вона справді існує, Діва Млинища? Це ж суперечить усім реаліям... У нього теж видіння, галюцинація? Постає виразно біліє в полі» [19, с. 361–362].

Достатньо цікавим аспектом, що безпосередньо пов'язано із образом Діви у романі, є безпосередньо Млинище, що виступає в ролі носія сільської культурної традиції. Млинище розглядається в якості рідної домівки багатьох поколінь людей та є моделлю сучасного світу, пов'язуючи між собою долі багатьох людей. За допомогою зазначеного образу автор відображає процеси гибелі селянства, залишаючи при цьому історичні аспекти життя людини, які не позбавлені любовних та містичних сюжетів. Млинище є тим місцем, в якому народжуються та помирають люди. Зазначений хутір для одних може бути чужорідним а для інших – місцем продовження роду.

Різноманітні переплетення життєвих історій людей що є складовими елементами сюжету роману «Діва Млинища», перебувають у тісному взаємозв'язку не лише з місцем, де відбуваються безпосередні події, яким представлено сільський закуток. Так, його представлено в якості окремого образу шляхом використання цілої низки різноманітних символів. Зокрема, до числа таких символів можливо віднести Діву Млинища та мапу хутора, внаслідок чого моделюється їх образ як певного таємничого місця.

Образ Діви представлено з метою надання характеристики духу, що є легендарним в окремій місцевості, розповіді про який передаються із покоління до покоління. При цьому можливо стверджувати, що образ Білої Діви все ж таки не може розглядатися в якості центрального, оскільки не згадується у кожному епізоді роману, проте є основним у системі магічного підтексту [16, с. 82-83].

У цілому можливо зауважити, що Діва Млинища або Біла Діва фактично є поєднанням чогось духовного, що знаходить свій прояв у описі того, як вона піднімається до небес, а також чистого і доброго, що існує в цьому світі. В даному випадку білий колір наптовхує читача на думку, що існує потреба бути відвертим, самовідданим, чистим та повним думками, внаслідок чого наше життя має стати кращим.

ВИСНОВКИ

У результаті написання дипломної роботи та пошуку відповідей на поставлені запитання можемо резюмувати наступне.

1. Життєвий та творчий шлях Володимира Лиса однозначно та ствердно можна охарактеризувати як насичений та плідний. В контексті обраного об'єкта дослідження важливим є наступний аспект життя письменника: дитинство Лиса В. С. минуло на хуторі біля села Згорани. Зростаючи в мальовничому озерному Волинському краї майбутній популярний письменник вбирав у себе дух народної творчості разом з переказаними йому бабусею Палажкою повір'ями, легендами, приказками, історіями. Це місце пізніше стало моделлю романного топосу – села Загоряни з кутком Млинищем.

Журналіст за фахом (закінчив Львівський державний університет імені Івана Франка у 1977 році) Лис В. С. ще замолоду привчив себе до пошуку істини. Відповідні ідеї загалом знайдуть відображення в прозовій творчості письменника. Журналістська практика дозволила відточувати навички письма. Адже надихаючись життєвими історіями простих людей, з якими реально стикався в ході журналістської діяльності, письменник створював нові захопливі та складні сюжети майбутніх романів. Багатий творчий доробок та зростаюча популярність письменника свідчить про його літературну значимість та продуктивність.

2. Жанрове і тематичне розмаїття прози Володимира Лиса, безперечно, вказує на його винятковість як автора. Проаналізувавши роман «Діва Млинища», наукові публікації дослідників творчості Лиса, а також рецензії та відгуки на його твори, резюмуємо, що його унікальність зумовлена тим, що, володіючи обширними знаннями про історичні, соціальні та культурні події в Україні, він висвітлює морально-етичні аспекти культури українського Полісся під кутом духовних орієнтирів, без відокремлення національних цінностей від загальнолюдських.

Глибинну та чуттєву структуру тексту роману “Діва Млинища” розглянуто на основі аналізу його персонажів з таких аспектів:

- психологічні переживання;
- філософські переживання;
- розмірковування над буттям;
- пошук власного “я”;
- бажання та мотивації;
- світосприйняття.

Такий аналітичний підхід дозволив прослідкувати ідейні задуми Володимира Лиса на таких рівнях:

- моральний;
- духовний;
- етичний;
- естетичний.

що дозволило виокремити основну спрямованість аналізованого тексту на:

- активізацію гуманістичних цінностей у читачів;
- активізацію національних ідеалів;
- активізувати чітке усвідомлення етнічної ідентичності;
- транслювати мотиваційні установки патріотичного спрямування читачам.

Таким чином, можемо резюмувати, що романи Лиса В. С. доцільно вивчати з точки зору екзистенціальної філософії задля того, щоб досягнути їх символічний наратив, який проявляється в наступному: кризовий стан життя українців у ХХ столітті спонукає до пошуку свого місця в суспільстві, переоцінки життєвих цінностей, зміні ставлення до трагічних подій, які змінюють структуру особистості на ментальному рівні, а також сприяють її розвитку в інтелектуальну та сильну.

Детальний розгляд роману “Діва Млинища”, а також ознайомлення з особливостями інших творів Володимира Лиса як за науковими, так і за публіцистичними джерелами, дають змогу резюмувати наступне. Письменник, безумовно, належить до числа найбагатогранніших літературних митців сучасної вітчизняної прози. Характерним для нього є безперервне прагнення до жанрово-стильових трансформацій, шляхом комбінації динамічного сюжету, актуальної проблематики та психологічних конфліктів у нетривіальну художню дійсність.

Романи Володимира Савовича сконцентровані на людській свідомості як об’ємній психічній структурі, яка існує в період соціальних криз.

Узагальнюючи, зазначимо, що проза Володимира Лиса характеризується як неореалістичне українське письменство сучасності. На це вказує низка типових для його творчості ознак:

- оповідь автора в лаконічній формі;
- сконцентрованість персонажів;
- вагоме значення деталей;
- розмірковування в екзистенційній формі;
- фокусування на світовідчутті героїв;
- демонстрація внутрішнього світу особистості (трагізм, біль, приреченість) шляхом

занурення в її психіку, через реалії буденності.

3. Здійснений в ході написання дипломної роботи аналіз роману Володимира Лиса «Діва Млиниця», а також низки наукових та публіцистичних інформаційних джерел з одночасним розглядом інших прозових творів автора, дозволяє, узагальнюючи, зробити наступні висновки.

Володимир Савович Лис є одним із найпопулярніших письменників сучасної літератури України. Його глибокі й оригінальні тексти, автентичні герої отримали заслужену увагу читачів. У творах автор розмірковує над таємницями душі та людського існування, приватної й національної історії, локальної та загальноукраїнської ідентичності.

У дипломній роботі зроблена спроба розглянути творчість поліського письменника Володимира Лиса, зокрема одного із його романів «волинської трилогії» «Діва Млиниця». У першому розділі коротко охарактеризовано основні риси творчості, представлено основні віхи його життя і творчості. Багатогранно обдарований митець представляє неповторну красу рідного Полісся, відкриваючи секрети мови і природи. Проаналізовано прозу письменника, виявлено найбільш значущі форми письма В. Лиса.

У другому розділі проаналізовано композиційні, ідейно-художні та типологічні особливості роману «Діва Млиниця». Охарактеризовано образну систему роману, мову персонажів, історичне тло роману. Розкрито літературознавчу інтерпретацію роману в національній науці про літературу. Проаналізовано тематику і проблематику твору.

В. С. Лис у сучасній прозі України є одним з багатогранних авторів. Віртуозно синтезуючи актуальну проблематику, динамічний сюжет та психологічний конфлікт – саме завдяки конфлікту відбувається мотивація амбівалентності дійсності, показується її нетривіальність – письменник постійно прагне до жанрово-стильових трансформацій. В. С. Лис виступає творцем бестселеру в українській літературі, і це, само собою, визначає достойне місце автора у літературному процесі сучасності.

Романістика В. Лиса розкриває увагу до сфери свідомості людей як гетерогенної та об'ємної психічної структури в епоху зламів у соціумі та різного роду катастроф. Оповіді написані лаконічно, присутня концентрація образів, екзистенційність мислення, знаковість деталей, робиться акцент на світовідчуттях героїв, відбувається заглиблення у психіку, показується внутрішній світ людини, яка є трагічною, приреченою, збленою через реалії дійсності повсякдення. Усе це свідчить – безперечно – що творчий доробок письменника є сучасним неореалістичним прозописом.

Автор осмислює ментальність народу України у світлі духовних орієнтирів, при цьому оперуючи глибокими знаннями суспільних, культурних та історичних подій в

країні та не проводячи жодної межі між загальнолюдськими та національними цінностями.

За допомогою проникнення в структуру текстів В. С. Лиса, що має глибинну чуттєвість, – це роздуми, психологічні та філософські переживання, пошуки «я» героїв, їх мотивації, світосприйняття, прагнення, – є можливість прочитати ідейні задуми автора на естетичному, етичному та духовному рівнях. Ці задуми мають на меті активізувати у читачів загальнолюдські цінності, орієнтири та національні ідеали, допомогти чітко усвідомити етнічну ідентичність, сформувані мотиваційні установки патріотичного духу.

Приймаючи до уваги вищесказане, твори В. С. Лиса треба аналізувати суто в контексті екзистенц-філософії. Такий підхід дозволить проникнути в символічний наратив романів, у якому показаний кризовий стан буття України двадцятого століття, він зумовлює пошук власного призначення та місця індивіду у соціумі, допомагає переоцінити традиційні вартості і трагічні ситуації, які визначають внутрішні зміни души людини на рівні ментальності, а також сприяють формуванню сильної та розумної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: у 2 т. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. 1. – 354 с. ; Т. 2. – 458 с.
2. Басан О. «Діва Млиниця» Володимира Лиса: повернення в Загоряни. URL: https://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/47371/. (дата звернення: 11.01.2022).
3. Башкирова О.М. Гендерні художні моделі сучасної української романістики: дис. ... докт. Філолог. Наук: 10.01.06. Київ: Київський університет ім. Бориса Гринченка, 2019.- 464 с.
4. Вегеш А. Заголовок у романах Володимира Лиса – ядро художнього полотна. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:eD1nPHo4a-8J:visnyk-philology.uzhnu.edu.ua/article/view/245057/242811+&cd=10&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>. (дата звернення: 13.01.2022).
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
6. Ганич Д. І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. - 360 с.
7. Гриценко П. Ю. Мови чисті джерела. Культура слова. – К. : Наук. думка, 1983. – Вип. 25. – С. 32–38.
8. Гундорова Т. Пострадянський роман: генераційний симптом / Тамара Гундорова // Тамара Гундорова. Транзитна культура: Симптоми постколоніальної травми. – К.: Грані-Т, 2013. – С. 109 – 253.
9. Давидюк В. Етносоціальний портрет поліщука: художня та наукова парадигми. Концепції і рецепції. Луцьк: Твердиня, 2007. С. 202–214.
10. Ємченко М.М. Засоби виразу емоційності в лінгвістиці. Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету : матеріали доповідей звітно-наукової конференції викладачів ун-ту за 2009 р, 10-11 лютого 2010 р. К., 2010. - С. 69-72.
11. Забужко О. Направду добра книжка. Століття Якова. - Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. - С. 5–6.
12. Какама К. Тропеїчні засоби у творі Володимира Лиса «Діва млиниця» / Scientific Research Priorities – 2019: theoretical and practical value / К. Какама. Польща: Nowy Sącz, 2019. - с. 54-56.
13. Клименко О. Кілька слів про «Століття Якова» Володимира Лиса. Літакцент.2010. URL: <http://litakcent.com/2010/10/29/dvi-recenziji-na-bestseler-volodymyra-lysa/>

14. Коваль Т.Л. Оцінні іменники зі зменшено-пестливим значенням. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : [зб. наук. праць]. Херсон, 2006. - С. 233-237.
15. Ковальчук І. Прізвиська як компонент антропонімікону творів Володимира Лиса. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/21141/1/47-51.pdf>. (дата звернення: 13.01.2022).
16. Крупка Л. Художня історія української провінції (За романом В. Лиса «Діва млинища»). Українська література в просторі культури і цивілізації / Л. Крупка. Збірник праць. –Запоріжжя, 2021. – с. 82-85.
17. Крупка Л.О. Художня історія української провінції (за романом В. Лиса «Діва Млинища»). URL: <https://www.academia.edu/52314405/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0>. (дата звернення: 14.01.2022).
18. Лис В. «Мені цікаво розповідати історії». – К.: Темпора, 2008. – Вип. 2. – С. 465-474;
19. Лис В. Діва Млинища. - Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. - 368 с.
20. Лис В. Соло для Соломії. - Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. - 368 с.
21. Лис В. Століття Якова. - Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. - 240 с.
22. Лис Володимир Савович: Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Лис_Володимир_Савович (дата звернення: 14.01.2022).
23. Лис В.С. Діва Млинища: роман. - Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. - 368 с.
24. Лисенко П. С. Словник поліських говорів. – К. : Наук. думка, 1974. – 260 с.
25. Нестерчук О. Словотвір варіантів імен у роману В. Лиса «Діва Млинища». НЗ ТНПУ. Серія: Мовознавство. № 1. 2017. - С. 220-223.
26. Ніколаєнко І. О. Риси західнополіського діалекту в романі Володимира Лиса «Століття Якова» / І. О. Ніколаєнко // Лінгвістика : зб. наук. праць. – 2012. – № 1. – С. 149–156.
27. Новацький А. Роль пам'яті в будівництві національної ідентичності («Країна гіркої ніжності» Володимира Лиса). Слово і час. 2020. 1 (710). С. 40-51. URL: <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2020.01.40-50> (дата звернення: 13.01.2022).

28. Поліщук Я. Епос провінції (трилогія про Загоряни Володимира Лиса). Гібридна топографія. Місця і не-місця пам'яті в сучасній українській літературі. Чернівці: Книги – XXI, 2018. С. 33–59.
29. Поліщук Я. Пан і бранець часу. Ревізії пам'яті: літературна критика / Я. Поліщук. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2011. - С. 87–96.
30. Прохасько Т. Кант для Соломії. Соло для Соломії. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. - С. 5–6.
31. Свято Р. З цього можна зробити насправду добрий сценарій, або Деякі міркування про триумфальний роман Володимира Лиса. Літакцент. 2010. URL: <http://litakcent.com/2010/10/29/dvi-recenziji-na-bestseler-volodymyra-lysa/>
32. Сидоренко О. Відгук на роман Володимира Лиса «Діва Млинища» (у межах конкурсу від видавництва «Наш формат»). URL: <https://nashformat.ua/products/diva-mlynyscha-703707>. (дата звернення: 14.01.2022).
33. Скорина Л. Загадки Володимира Лиса / Л. Скорина // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія: зб. наук. пр. – Черкаси, 2011. – Вип. 10. – С. 94-105.
34. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. : І. К. Білодід (гол.) та ін. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 10. – 1979. – 658 с.
35. Спанатій Л. С. Діалектизми та їх місце в мовному і метамовному дискурсі (на матеріалі роману «Століття Якова» В. Лиса) / Л. С. Спанатій // Наукові праці : науково-методичний журнал. Серія : Філологія. Мовознавство. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – Вип. 207. Т. 219. – С. 109–112.
36. Стадній А.С. Психолінгвістичний аспект емоційно-оцінної лексики. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. 2010. Т. 18, Вип. 16. С. 321-325.
37. Тараненко О.О. Метафора // Українська мова: енциклопедія / [редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О.О. та ін.]. К., 2004. - С. 334–337.
38. Тюрдьо Н. Еволюція роману і літературно-мистецькі традиції ХХ століття [Текст] / Наталія Тюрдьо // Вісник Черкаського університету ім. Б. Хмельницького. – Серія «Філологічні науки». – Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – Вип. 138. – С. 12-18.
39. Художній світ Володимира Лиса: традиційність, помножена на сенсацію. URL: <http://litakcent.com/2018/12/19/hudozhniy-svit-volodimira-lisa-traditsiynist-pomnozhena-na-sensatsiyu/>. (дата звернення: 11.01.2022).
40. Яворський А. Ю. Актуалізація поліських говорів у сучасному художньому тексті : дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.01 / Яворський Андрій Юрійович. – Луцьк, 2015. – 228 с.